

BELVEDERE

MERIDIONALE

TÖRTÉNELEM ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK XXIII. ÉVFOLYAMJ 11. SZÁM

„A visai Kőrís alatt...”

*Tanulmányok egy erdélyi,
mezőségi falu népi kultúrájáról*

Visai látkép templommal ✦ Csempesz Péter fotója

A TEMATIKUS LAPSZÁM SZERKESZTŐJE: VARGA SÁNDOR
A SZERKESZTŐ MUNKATÁRSA: STEIN KATA ÉS VARGA-DEÁK VERONIKA

BELVEDERE

TÖRTÉNELEM ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK

Főszerkesztő KISS GÁBOR FERENC
Szerkesztők HALMÁGYI MIKLÓS, KERTÉSZ PÉTER, KOVÁCS ATTILA,
MIKLÓS PÉTER, MOLNÁR GÁBOR
Munkatársak KISS NIKOLETT, KOMÁROMI CSABA,
MÁTHÉ TÍMEA, POLGÁR ZSUZSANNA

A szerkesztőbizottság elnöke SZEGFŰ LÁSZLÓ
Szerkesztőbizottság DÖBÖR ANDRÁS, JANCSÁK CSABA, KISS GÁBOR FERENC,
MARJANUCZ LÁSZLÓ, NÓTÁRI TAMÁS, PÁSZKA IMRE,
RÁCZ LAJOS, ZAKAR PÉTER

Számunk a EIKKA Alapítvány, EMKE Kft., a Magyar Történelmi Társulat Csongrád Megyei és Szegedi Csoportja, MTA Szociológiai Kutatóintézet, Nemzeti Civil Alapprogram, Szegedért Alapítvány, SZTE Bölcsészettudományi Kar, SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, SZTE Alkalmazott Humántudományi Intézet, SZTE Történettudományi Intézet, SZTE JGYPK HÖK, SZTE EHÖK, valamint a SZEPA Alapítvány támogatásával készült.

MEFESZ 1956
www.mefesz.hu

Belvedere Meridionale Alapítvány
www.belvedere.meridionale.hu

A Belvedere Meridionale 1989-es alapításától kezdődően a történelem és más társadalomtudományi szakos felsőoktatási hallgatók, doktoranduszok, fiatal kutatók és oktatók megjelenési fóruma. A lap legfontosabb küldetése a felsőoktatás és szakemberképzés alapját jelentő mester és tanítvány viszony kialakítása, a tudomány hagyományainak ápolása, a kutatói szellemiség kibontakozásának támogatása. Ennek szellemében a folyóirat tevékenységét a tudományos élet felkért képviselői és a szerkesztőbizottság tagjai segítik, lektorálják.

INGYENES PARTNERKIADVÁNY

A folyóirat megjelenik évente négy alkalommal: tavasszal, nyáron, ősszel és télen. A lap tanulmányokat, interjúkat, ismertetések és kritikákat közöl a történelem és más társadalomtudományok tárgyköréből.

Kiadja a BELVEDERE MERIDIONALE ALAPÍTVÁNY. Felelős kiadó: DR. SZEGFŰ LÁSZLÓ

Cím: 6725 Szeged, Hattyas sor 10. Tel.: +36 62/546-576

E-mail: belvedere@jgytft.u-szeged.hu, szerk@belvedere.meridionale.hu

ISSN 1419-0222

A terep bemutatása: Mezőség és Visa

Visa tágabb környezete, az erdélyi Mezőség több megyét összefogó terület, mely önálló közigazgatási egységet soha nem képezett. Az 1919 előtti Magyarországon Kolozs, Szolnok-Doboka, Beszterce-Naszód, Torda-Aranyos és Maros-Torda megyék, ma pedig Kolozs (Cluj), Beszterce-Naszód (Bistrița-Năsăud), valamint Maros (Mureș) megyék egymással érintkező vidékei alkotják. Földrajzi és kulturális szempontból azonban összefüggő területnek tekinthetjük. Megnevezése csupán a XVIII. század folyamán alakult ki, majd állandósult, ma Erdély középső, dombos, sokhelyütt kopár, erdőtlen területét jelöli.¹ Határvonalainak meghúzásakor hivatkozhatunk néhány vízfolyásra – északnyugatról a Kis-Szamos, északról a Nagy-Szamos, északkelet felől a Sajó, délről-délkeletről a Maros, délnyugatról pedig az Aranyos fogja közre² – illetve a vidéket szegélyező jelentősebb városokra – Kolozsvár (Cluj-Napoca), Szamosújvár (Gherla), Dés (Dej), Beszterce (Bistrița), Szászrégen (Reghin), Marosvásárhely (Tirgu Mureș) és Torda (Turda) – melyek Mezőség mintegy háromszáz települését különböző vonzáskörzetekre osztják.

A vidék jellegzetesen városiatlan, fontosabb útvonalak által nem keresztezett, történeti okok folytán kedvezőtlen természeti adottságokkal rendelkezik.³ Az itt élő magyarság viszonylagos földrajzi és etnikai elszigeteltségénél fogva archaikusnak mondható kultúrát tartott fenn a közel-múltig, aminek meghatározó jelentősége van a terület társadalmának kutatásában.

Visa (Vișea) az erdélyi Mezőség nyugati és a Kis-Szamos völgyének keleti határán, Kolozsvártól északkeletre, mintegy 30 kilométer távolságban fekvő kistelepülés. A falu 1919 előtt Kolozs megye mocsai járásához tartozott. A mai megyebeosztás szerint Kolozs megye (judetul Cluj) zsuki járásához tartozik, egy közigazgatási egységben a szomszédos Zsuk (Jucu), valamint Köteland (Gădălin) községekkel.⁴ Közvetlen szomszédságában a fent említett falvak mellett Bără (Bărăi), Bonchida (Bontida), Gyulatelke (Coasta) és Marokháza (Taușeni) található. A falu területe 3897,48 ha, lakossága ma 580 fő, amelynek 73%-a magyar, 26%-a román, 1%-a pedig cigány.⁵

A lakosság számának modern kori változását a XIX. század közepétől fokozatos növekedés, illetve stagnálás jellemezte egészen az 1990-es évekig, amikor a városba költözés elérte a csúcspontját, és előregedési tendencia indult el, ami legerősebben a román lakosságot érintette. Az 1990-es évek végétől a magyar és román lakosság térvesztésével párhuzamosan lassan nő a cigány betelepülők száma a faluban.⁶ Visában a nemzetiségek együttélésére – a két világháború

¹ Balassa 1989. 119; Kós 2000/II. 9–11.

² Kós 2000/II. 9; Kosa – Filep 1980.

³ Kosa 1998. 334.

⁴ Zsuk ma negy falurészt (korábban különálló falvakat) egyesít magában: Alsózsuk (Jucu de Jos), Felsőzsuk (Jucu de Sus), Nemeszsuk (Jucu de Mijloc) és a Zsukiménes (Juc-Herghelie – 1950-éltől Alsózsuk része volt).

⁵ Wagner 1977. 228. A népességre vonatkozó adatok a Zsuki Községházáról (Primăria Comunei Jucu) származnak, a hivatal 2006. január 23-án kiállított dokumentuma alapján. (Molnár 2006. 9.) Egy 2007-es felkérési jelentés szerint a falu lakossága 700 fő. Ebből 435 református magyar, kb. 250 ortodox román, ill. cigány, valamint néhány magyar család, aki az adventista illetve a Jehova tanúja vallási követi. A két adat közötti nagy eltérés oka az lehet, hogy a nagy történelmi egyházak (református, görögkatolikus) hívei közül többen elköltöztek már a faluból, de még a falu egyházközségeihez tartoznak. (Gatti 2009. 7.)

⁶ Visa etnikai és felekezeti viszonyainak 1850 és 1992 közötti változásairól bővebben lásd Varga E. Á. 2002.

Látkép a községről Varga Sándor fotója 2007. március 15-én készült

zaklatott éveitől eltekintve – konfliktusmentes viszony volt jellemző. A román lakosság nagyobb része a falu meghatározott részében, a „románok közt”, kisebb része a magyarok között elvegyülve él, és mindennapos interakciókat folytat a többségi magyarsággal. Ennek működését megkönnyíti, hogy a magyar férfiak anyanyelvi szinten, a nők egy része törve beszél a román nyelvet, a magyarok között elvegyülve élő románok folyékonyan, a falu elszeparáltabb részén élő románok pedig törve beszélnek a magyart.⁷

A falu román nemzetiségű lakossága ortodox felekezetű, de csak az 1949-es vallásügyi reform által lett azzá. Korábban e közösség görögkatolikus vallású volt. A mai román családnevekből következtetve feltételezhetően a közeli falvakból települtek be, ugyanis nevükben fellelhető az eredeti helységnév. Ilyen típusú nevek pl.: Bărăian (Báréi), Bontidean (Bonchidai), Chesăuan (Keszüi), Mădărășan (Madarasi). Kevés a távolabbi vidékekre utaló névadás, mint: Moldovan (Moldvai), Mureșan (Máramarosi, esetleg Maros vidéki), Chiorean (Kővári). Megtalálható egyes magyar családnevek elrománosodott változata is, pl. Lucaci (Lukács), Tămaș (Tamás) vagy Niergheș (Nyerges). Igen kevés a fentiektől eltérő típusú családnév, mint Albou, Chira, Petriș, Pop stb. A helyi, 3–4 családból álló cigányközösség ma szintén ortodox vallásúnak vallja magát.⁸

A neoprotestáns kisegyházak működésének kezdetei Visában az 1920-as évekre vezethetők vissza. Egy, az első világháborúból hazatért, leszerelt katona ekkor kezdte terjeszteni a „Jehova tanúi” szektának a tanításait. A faluban élő leszármazottai ma is a „hívó” ragadványnevet viselik.

⁷ Terepmunkám alatt többször tapasztaltam, hogy a közösségi érintkezés egyik mindennapos helyszínén, a falu központjában vegyesbólként és kocsmaként egyszerre működő üzlethelyiségben akár ugyanazon személyek közt is hol magyarul, hol románul folyik a szó, attól függően, ki kapcsolódik be a beszélgetésbe. „Hivatalos beszélgetések” – például a község pásztorának megfogadásakor, vagy a juhéréssel kapcsolatos szabályrendszer lefektetésekor általában magyarul indítják a beszélgetést (mivel a gazdák döntő többsége magyar), de azt többször tapasztaltam, hogy román közbekérdezés esetén már románra fordították a szót. Baráti társaságok, vagy családok beszélgetése esetében, ha az egyik résztvevő román, akkor már általában románul beszélgetnek. Visszaemlékezések szerint az 1940-es 1950-es években a táncalkalmakon „vegyesen” beszéltek egymással magyarok és románok, néha akár mondat közben is felváltva használták magyar és román kifejezéseiket.

⁸ Vö. Kós Károly katonai, gyekeli és kiscégi kutatásaival. (Kós 2000. II. 315–319.)

Látkép a községről Kiszely Nikolett fotója 2007. március 15-én készült

Anyagilag nem annyira tehetősek, hogy imaházat építsenek, így házi istentiszteletet tartanak. Ma a közösség kb. 50 tagot számlál. Az adventista tanok 1990 után kezdtek teret hódítani a faluban. A vajdakamarási egyház fiájaként 2001-ben imaházat építettek, prédikátoroknak ingatlant béreltek. Híveik száma 2006-ban mindössze hét személy volt.

Visa lakosságának megélhetését az 1950-es évekig a hagyományos keretek között folytatott magángazdálkodás – földművelés és állattenyésztés – biztosította. Az 1950-es évektől induló szocialista TSZ-szervezés után a falu nagy része a kollektívban helyezkedett el, kisebb része pedig (főleg a hatvanas évektől) a közeli Kolozsvárra ingázott dolgozni és tanulni. A Kolozsváron tanuló fiatalok közül az 1970-es, 80-as évektől egyre többen helyezkedtek el kolozsvári munkahelyeken és telepedtek le a városban. Az 1989-es rendszerváltás után a visaiak visszaigényelték földjeiket, a faluban lakók pedig újból magángazdálkodásba kezdtek. A termelőeszközök elavultsága, a piaci ismeretek, a kapitalista vállalkozó-kedv és tapasztalatok hiányában versenyképtelen a visai mezőgazdaság, szinte csak a saját maguk és városban élő rokonaik számára szükséges élelmiszert tudják előállítani. Helyzetüket nehezíti a munkaképes lakosság előregedése, valamint az élelmiszeripari multinacionális cégek egyre nagyobb piaci térnyerése Romániában, ami a falusi gazdálkodásból származó termékek eladását fokozatosan ellehetetleníti.⁹ A fiatalabbak városi építkezéseken végzett idegenmunkával igyekeznek kiegészíteni jövedelmüket, de buszjárat, illetve közvetlen vasúti összeköttetés híján nehéz eljutni Kolozsvárra, a közeli falvakban pedig kevés a munkalehetőség.¹⁰ A falut érintő idegenforgalom elenyésző, elsősorban a népművészet helyi, vagy környékbeli specialistáit látogató folkloristák, magyarországi néptáncsoportok, folkloristák fordulnak meg viszonylag nagy gyakorisággal.¹¹

⁹ Itt elsősorban a tejtermékek piacáról van szó. A visai lakosok nagyobb része a rendkívül alacsony (átszámítva kb. 30-40 ezer forint értékű) tsz-nyugdíját tehéntej eladásával igyekszik kiegészíteni. Egy kolozsvári cég felvásárló csarnokot működtet a faluban, ahol évről évre egyre olcsóbban veszi át a tejet a helybeliektől. 2000-től kezdve többször hónapokig szünetelt a tejtételek, állítólagos fertőzések miatt.

¹⁰ A legközelebbi buszmegálló a kötelendi vámnál, a Kolozsvár–Szászrégen úton, vasútállomás pedig Zsukon található. A kötelendi malomban, illetve a bonchidai disznóhizlaldában dolgozók száma nem éri el a húsz főt.

¹¹ Ennek a kapcsolatnak inkább eszmei értékét, mintsem anyagi előnyeit lehet megemlíteni, bár néhányan igyekeznek felhasználni kapcsolati tőkéjüket a magyarországi munkakeresés során.

Az egyre növekvő igények mellett a gazdasági lehetőségek nem nyújtanak megfelelő perspektívát, ezért egyre többen érzik kilátástalannak helyzetüket, költöznek be Kolozsvárra, de többen Magyarországon, sőt távolabbi országokban (például Olaszország) próbálnak szerencsét. A lélekszám csökkenésével párhuzamosan csökken a közösségi események száma (pl. táncalkalmak, lakodalom) is. Az oktatási intézmények közül ma már csak az óvoda és a magyar iskola alsó tagozata működik Visában. A felső tagozatosok a közeli Székre, a román gyermekek Kötelendre járnak át iskolába. Tanító az 1990-es évek elejétől nem lakik a faluban, azóta a helyi viszonyokat és embereket egyre kevésbé ismerő kolozsvári tanárok autóval ingáznak Visába, csakúgy, mint a holland református egyház által fizetett orvosok, akik heti egy-két alkalommal rendelnek itt.¹² A 2010-es éveknek a falu rendkívül nehéz lehetőségekkel vág neki, gazdasági és kulturális értelemben egyaránt.

IRODALOM

- BALASSA IVÁN: *A határon túli magyarok néprajza*. Budapest, 1989, Akadémiai Kiadó.
- GATTI BEÁTA: *A vallás és a népi hitvilág kapcsolata egy mezőégi faluban*. A rontás hiedelmekőre. Szakdolgozat a Szegedi Tudományegyetem BTK Vallástudományi Tanszékén. 2009.
- KÓS KÁROLY: *A Mezőség néprajza*. I–II. rész. Marosvásárhely, 2000, Mentor Kiadó
- KÓSA LÁSZLÓ: *Paraszti polgárosulás és a népi kultúra táji megoszlása Magyarországon (1880–1920)*. Budapest, 1998, Planétás Kiadó.
- KÓSA LÁSZLÓ – FILEP ANTAL: *A magyar nép táji-történeti tagolódása*. Budapest, 1980, Akadémiai Kiadó.
- MOLNÁR PÉTER: „... a néptáncot átalakították.” Hagyomány és modernizáció egy mezőégi falu tánc-kultúrájában. Szakdolgozat a Pécsi Tudományegyetem BTK Néprajz és Kulturális Antropológiai Tanszékén. 2006.
- VARGA E. ÁRPÁD: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája*. IV. rész: Fehér, Beszterce-Naszód és Kolozs megye. Népszámlálási adatok 1850–1992 között. Budapest–Csíkszereda, 2001, Teleki László Alapítvány – ProPrint.
- WAGNER, ERNST: *Historisch-Statistischer Ortsnamenbuch für Siebenburgen*. Studia Transylvanica 4. Köln – Wien, 1977, Böhlau Verlag.

GÉZA KISS – PÉTER MOLNÁR – SÁNDOR VARGA *The Field: Mezőség and Visa*

In this study we attempt to give a brief introduction of the study area: Mezőség, and Visa inside it. Besides the geographical location, we delineate ethnic and religious compositions of the local inhabitants, as well as their economic opportunities and subsistence spectrum.

¹² 1993-ban a korábbi felekezeti iskola, majd a (be nem fejezett) református kultúrház helyén, a hollandiai Valkenburg protestáns közösségének anyagi és fizikai támogatásával református közösségi ház és óvoda is épült.